

Valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaostolle

Asiantuntijalausunto esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2025

HE 109/2024 vp

Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto edustaa noin 40 000 kotimaista musiikin säveltäjää, sanoittajaa, sovittajaa ja kustantajaa, joille jaettiin Teoston kautta yhteensä 71,8 miljoonaa euroa tekijänoikeuskorvauksia vuonna 2023. Teoston kokonaisliikevaihto vuonna 2023 oli 83,8 miljoonaa euroa.

Teosto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2025.

Teoston pääviestit

- **Luovilla aloilla on merkittävä kasvu- ja vientipotentiaali.** Toimialalla on kykyä ja halua kasvaa ja se onkin kasvanut vuodessa yli miljardi euroa.
- **Suomi on kuitenkin rajusti jäljessä** pohjoismaisia verrokkimaita erityisesti aineettomiin tuotannontekijöihin investoimisessa ja niiden hyödyntämisessä (ks. esim. 'Miltä Suomen aineeton pääomakanta näyttää Ruotsiin ja Saksaan verrattuna?' Etlä Muistio 133).
- **Business Finlandissa luovien alojen rahoitus on ollut historiallisen vähäistä** ja useita hyvin alkuun lähteneitä kasvutoimia, kuten Creative Business Finland ja luovien sisältöjen kasvusopimukset, on ajettu alas.
- On lupaavaa, että hallitus esittää uutta yhdeksän miljoonan euron rahoitusta luovien alojen tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Jotta tämä rahoitus auttaisi tosiasiallisesti Suomen kasvutoimissa, on keskeistä varmistaa, että tukien kriteerit tunnistavat luovien alojen erityispiirteet ja ohjautuvat mahdollisimman tehokkaasti alan kehityksen ja kasvun vauhdittamiseen. **Siksi myönnettävien tukien kriteereitä on uudistettava perusteellisesti suhteessa aiempaan.**
- **Kasvutoimia jarruttavat luovan alan ruohonjuuritasolle kohdennetut voimakkaat leikkaukset ja veronkorotukset.** Opetus- ja kulttuuriministeriön avustusten leikkaukset (17,4 miljoonaa), yksityisen kopioinnin hyvityksen puolittaminen (5,5 miljoonaa), Music Finlandin työ- ja elinkeinoministeriöltä saamaa tukea uhkaava lakkautus (0,3 miljoonaa) ja alennetun ALV-kannan korotus heikentävät merkittävästi alan elinkeinotoiminnan mahdollisuuksia kasvaa ja menestyä.
- **Näitä säästötoimia tulee kohtuullistaa**, jotta leikkausten ja veronkorotusten aiheuttamia haittoja saadaan minimoitua. Esitetyt säästöt johtaisivat merkittävään työpaikkojen, yritysten ja vientitulojen menetyksiin luovilla aloilla.

Luovien alojen tilannekuva: kasvupotentiaali käyttöön

Luovilla aloilla on merkittävä kasvu- ja vientipotentiaali. Tuoreimman, alkuvuodesta 2024 tehdyn selvityksen mukaan toimiala on kasvanut vuodessa yli miljardi euroa. (Luovat ry, Luovien alojen talous, Pasi Holm & FCG). Jos Suomi kirisi edes vähän

lähemmäs verrokkimaita kuten Ruotsia ja Tanskaa, luovien alojen tuhannet uudet työpaikat ja yritykset sekä viennin kasvu auttaisivat kohentamaan myös julkisen talouden tilaa merkittävästi.

Ala toimii hyvin tehokkaasti: julkiset tuet ovat verrattain pieniä mutta niiden avulla luodaan moninkertaisesti suurempi tuotos, mikä tekee tuista erittäin tehokkaita. Taloustutkimuksen vuoden 2021 selvityksen mukaan nykyisellä taiteen ja kulttuurin 1,3 miljardin euron julkisella rahoituksella ala saa aikaan 14 miljardin euron tuotoksen, josta julkinen sektori kerää 3,4 miljardin euron tulot. Tästä rahoituksesta noin 500 miljoonaa on valtion rahoitusta. Luovat alat tuottavat siis yli 10-kertaisen hyödyn suhteessa julkisiin panostuksiin.

Kasvupotentiaalista huolimatta luovien alojen tila on hauras. Ala kärsi koronasta merkittävästi ja hallituksen leikkaukset vaikeuttavat tilannetta entisestään. Säästöt osuvat kovaa erityisesti luovien alojen vapaaseen kenttään, jonka asema on jo valmiiksi heikentynyt. Euromääräisesti pienetkin heikennykset voivat pahimmillaan johtaa kokonaisten festivaalien, orkesterien ja kulttuuritalojen toiminnan lakkauttamiseen ympäri maan. Lakkautuksilla ja konkurssilla olisi merkittävä heikentävä vaikutus alueiden ja sitä kautta koko Suomen elinvoimaan.

Luovien alojen yritysten rahoituksen haasteet ja erityispiirteet

Pienillä lisäpanostuksilla luovien alojen kasvua voitaisiin vauhdittaa merkittävästi. Siksi on lupaavaa, että leikkausten lisäksi hallitus pyrkii kohdentamaan tukea luoville aloille tutkimus- ja kehittämisrahoituksen kautta. Budjettiriihessä hallitus päätti uudesta 9 miljoonan euron rahoituksesta luovien alojen T&K-toiminnalle.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituskanavien kriteerit ja tulkintakäytännöt ovat kuitenkin aiemmin olleet sellaiset, että niiden kautta on ollut hyvin vaikeaa, ellei lähes mahdotonta saada rahoitusta luovan alan yritykselle erityisesti sisältöliiketoiminnassa. Hallituksen hyvään tavoitteeseen pääseminen edellyttääkin Business Finlandin yritystukien jakoperusteiden ja kriteerien uudistamista luovien alojen erityispiirteet huomioiden:

1. **Aineettoman omaisuuden arvottaminen:** luovien alojen yritysten kasvu nojaa tyypillisesti aineettomaan pääomaan (eng. Intellectual property). IP:n arvottamisessa on kuitenkin edelleen haasteita etenkin julkisella sektorilla: hakijoilla ja rahoittajilla voi olla eri käsitys esimerkiksi IP:n ja/tai tuotannon vakuusarvosta, tulevista kassavirroista ja riskistä. Business Finland tunnistaa hyvin patenttien merkityksen – nyt samantyyppistä ajattelua tarvitaan muun aineettoman pääoman kohdalla. Tulevissa rahoitusmalleissa tulisi hyödyntää selkeitä aineettoman omaisuuden arvottamismalleja ja alalle räätälöityjä vakuusratkaisuja.
2. **Tutkimus- ja kehitystoiminnan käsite sisältöliiketoiminnassa:** Luovien alojen rahoitustarpeet liittyvät ennen kaikkea varsinaisten teosten, tuotantojen ja muun sisällön rahoitukseen sekä varhaisen vaiheen aihoiden kehittämiseen kuten konseptointiin. (ks. esim. *Julkisten rahoitusinstrumenttien toimivuus monistettavien*

sisältöjen rahoituksessa, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2023:12). Tähän asti t&k -toiminnan kriteeristö on soveltunut tähän huonosti. T&k-toiminnan käsitteitä kuten vaatimusta uuden tiedon tuottamisesta on Suomessa tulkittu liian tiukasti eikä rahoitusta ole tästä syystä kyetty hyödyntämään juuri lainkaan siihen tarkoitukseen, jossa suurin kasvupotentiaali on. Olisikin luotava mahdollisuudet sille, millä edellytyksillä myös sisältöliiketoimintaa voidaan pitää tutkimus- ja kehitystoiminnan kriteereihin sopivana.

3. **Verkostojen merkitys ja monialaisuus:** Luovan alan yritykset eivät usein täytä Business Finlandin rahoitusinstrumenttien vaatimuksia, koska BF pitää niiden markkinapotentiaalia rajallisena ja liiketoimintamalleja skaalautumattomina. Tulevaisuuden rahoitusmalleissa tulee huomioida alan fragmentoitunut rakenne, jossa pienet yritykset toimivat verkostomaisesti, etabloituneet tuotantoyhtiöt puuttuvat eikä kumppaniverkoston lukeudu juurikaan perinteisiä tutkimuslaitoksia, vaan tutkimusta tehdään uudella otteella ja aiempaa monipuolisemmin. Talouden arvoketjuja tulee tarkastella moniarvoisemmin eikä tutkimuksen määrittelyä tule kytkeä puhtaasti perinteisiin tutkimuslaitoksiin.
4. **Luovan työvoiman erityispiirteet:** Luovilla aloilla työvoima on usein itsenäistä ja projektipohjaista. Freelancer-työskentely ja alihankinta on yleistä ja harvalla toimijalla on useampia vakituisia työntekijöitä, joiden määrää on usein käytetty Business Finlandin rahoituksen kriteerinä. On syytä varmistaa, että myös pienet, verkostomaisesti yhteistyössä muiden yritysten kanssa toimivat kasvuyritykset voivat saada rahoitusta. Esimerkiksi vakituisten työntekijöiden määrä ei ole mielekäs kriteeri luovien alojen yritysten kasvupotentiaalin arviointiin. Sopivampi kriteeri voisi olla esimerkiksi yhteistyöverkoston yhteenlaskettu henkilötötyvuosien tai työtuntien määrä.
5. **Kausiluonteinen tulovirta:** Luovien alojen investoinnit ovat usein etupainotteisia ja tulovirroissa on laajaa kausivaihtelua. Tämä tulisi huomioida siten, että uusien tukimuotojen ajallinen ulottuvuus suunniteltaisiin etupainotteisemmaksi ja pidemmälle aikavälille.

Kaiken kaikkiaan Suomen talouden näkökulmasta yritystukien kokonaisuudistus olisi tarpeen: työ- ja elinkeinoministeriön selvityksen (2017) mukaan vain 11 % Suomen yritystuista tukee uuden yritystoiminnan nousua ja kasvua sekä uusien työpaikkojen syntyä. Tätä osuutta olisi syytä nostaa, jotta Suomi pääsisi jatkuvalta säästölinjalta kasvun tielle. Yksi tehokkaimmista tavoista kohdentaa yritystuet viisaammin olisi panostaa luovien alojen kasvua tutkitusti vauhdittaviin toimiin ja toisaalta karsia tehottomia yritystukia. Potentiaalia on: luovat alat tuottavat jo nyt yli 10-kertaisen taloudellisen hyödyn suhteessa taiteen ja kulttuurin julkiseen rahoitukseen.

Kasvutoimien ohella myös leikkauksia tulee kohtuullistaa

Hallitusohjelmassa todetaan, että luovilla aloilla on merkittävä työllisyys- ja kasvupotentiaali; kulttuurin kansainvälistymisen edellytyksiä tulee parantaa sekä

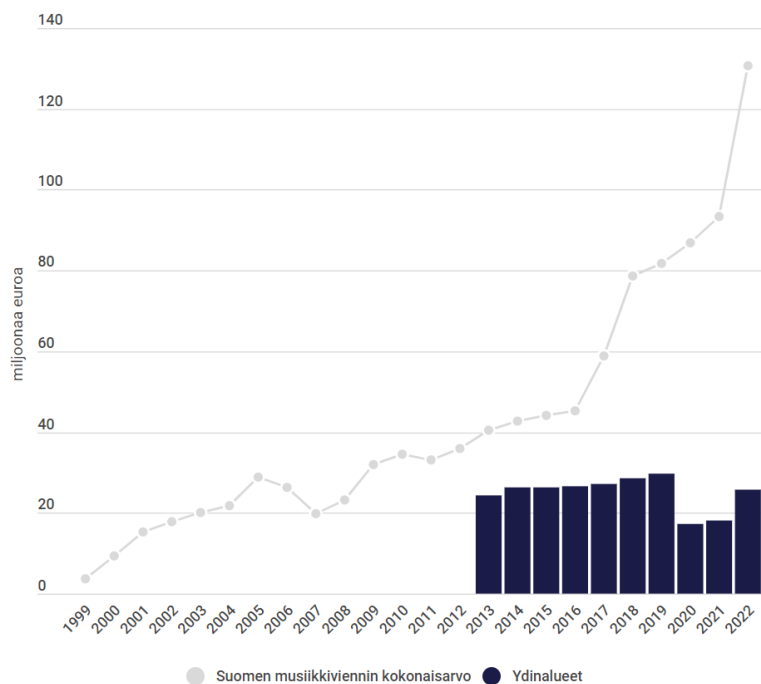
kehittää kasvua vauhdittavia malleja kulttuurialalle. Myös luonnos hallituksen kulttuuripoliittisesta selonteosta alleviivaa kulttuurin laaja-alaisia hyötyjä niin taloudelle kuin osallisuudelle.

Tällä hetkellä kulttuurialalle suunnatut leikkaukset uhkaavat kuitenkin viedä pohjan hallituksen tavoitteilta luovien alojen kasvulle. Luoviin aloihin osuvat leikkaukset ovat paitsi selvässä ristiriidassa hallitusohjelman kanssa, myös kasvun kannalta väärä kohde. Hallituksen esittämien uusien T&K-tukien hyöty jää varsin rajalliseksi, ellei taiteen ja kulttuurin perusrahoitus ole kunnossa. Valtion budjetin kannalta euromääräisesti pienillä tuilla on suuri vaikuttavuus, sillä eurot käytetään tehokkaasti kulttuurin tuotantoon, mikä puolestaan näkyy suoraan elinvoiman, työllisyyden ja yrittäjyyden kasvuna ympäri Suomen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämiin valtionavustuksiin laajasti osuvien leikkausten lisäksi alaa kurittavat esimerkiksi veronkorotukset, kun esimerkiksi konsertti- ja keikkalippujen alennettua arvonlisäverokantaa nostetaan 14 prosenttiin. Linja on päinvastainen suhteessa koronakriisin jälkeen kaivattuun tukeen luovien alojen ja etenkin tapahtuma-alan elpymiselle.

Erityisen tehokkaasti kasvua ruokkivat vapaalle kentälle sekä **luovien alojen vientiin ohjatut tuet.** Musiikin vientiä vauhdittava Music Finland on onnistunut nostamaan Suomen musiikkiviennin voimakkaaseen kasvuun viimeisen kymmenen vuoden aikana. Työ- ja elinkeinoministeriön rahoitusta Music Finlandille ollaan kuitenkin lakkauttamassa, vaikka kyseessä on erittäin tehokas tuki vienninedistämiseen.

Musiikkivienti on saanut TEM-tukensa momentilta 32.01.40, johon osuvien säästöjen myötä ministeriö ei aio avata vuodelle 2025 yleistä valtionavustushakua kestäväää kasvua ja kansainvälistymistä edistävälle toimijoille. Joillekin toimijoille on osoitettu erillinen lisämääräraha mutta Music Finlandille ei tällaista rahoitusta ole toistaiseksi turvattu, mikä tarkoittaa heidän tukensa lakkauttamista. Tämä lakkautus olisi syytä perua, mikäli musiikkiviennin kasvukäyrää (ks. alla) halutaan jatkaa.

Avustusten leikkauksia suhteellisesti merkittävämpi leikkaus on yksityisen kopioinnin hyvitysten puolittaminen 11 miljoonasta eurosta 5,5 miljoonaan. Tämä leikkaus tulee näkymään suoraan satojen alueellisten kulttuurituotantojen ja -tapahtumien lakkaamisena sekä tuhansien pienituloisten taiteilijoiden toimeentulossa. Laissa turvattu yksityinen kopiointi aiheuttaa luovalle alalle tutkitusti 46 miljoonan euron haitan, ja sitä korvaava hyvitys perustuu EU:n tietoyhteiskuntadirektiiviin (2001/29/EY) ja tekijänoikeuslakiin. Sen enempää laista kuin kopiointia mittaavasta tutkimuksesta ei löydy perusteita hyvityksen äkilliselle puolittamiselle, jonka kerrannaisvaikutukset tuntuvat Suomen jokaisessa maakunnassa. **Yksityisen kopioinnin hyvitys tulee säilyttää nykyisellä vuositasolla (11 milj. eur)**, kunnes opetus- ja kulttuuriministeriön mahdollisesti esittämät uudistukset järjestelmään ovat voimassa.

Luoville aloille ohjattu tuki auttaa toimijoita ottamaan ratkaisevat seuraavat askeleet kasvussa, toiminnan kehittämisessä ja kannattavuuden parantamisessa. Luovan alan pienten tukien leikkauksella saavutetaan valtion kannalta vain marginaalinen hyöty, mutta niiden vahingolliset seurausvaikutukset luovan alan kenttään ovat huomattavat.

Alan omaa osaamista ja jo tehtyä selvitystyötä hyödynnettävä

Rahoituksen ja tukien onnistunut kohdentaminen edellyttää asiantuntemusta luovien alojen tilanteesta. Business Finlandin oman osaamisen kerryttämisen lisäksi rahoituksen kohdentamisessa tulisi hyödyntää alan muuta osaamista, kuten alan järjestöjen, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Taiteen edistämiskeskus Taiken asiantuntemusta. Näin tuet saadaan kohdennettua mahdollisimman tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Luovien alojen rahoituksen tarkastelussa tulisi myös hyödyntää työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla aiemmin tehtyä selvitystyötä, kuten luovan talouden

tiekarttatyötä, tuoreita kasvusopimuksia (mm. monistettavien sisältöjen kasvusopimus) sekä jo edellä mainittua selvitystä luovan alan rahoitusinstrumenteista (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2013:12). Samoin tulee jatkaa viime vuonna lakkautetun Creative Business Finlandin toimenpiteitä. Ne sisältävät lukuisia konkreettisia esityksiä, joiden toimeenpanon myötä suomalainen elinkeinopolitiikka tukisi tehokkaammin luovien alojen kasvua.

Espoossa 7.11.2024

Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry

Risto Salminen

Toimitusjohtaja